

Wiedza o powstaniu w getcie warszawskim i jego znaczenie 80 lat po wybuchu

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

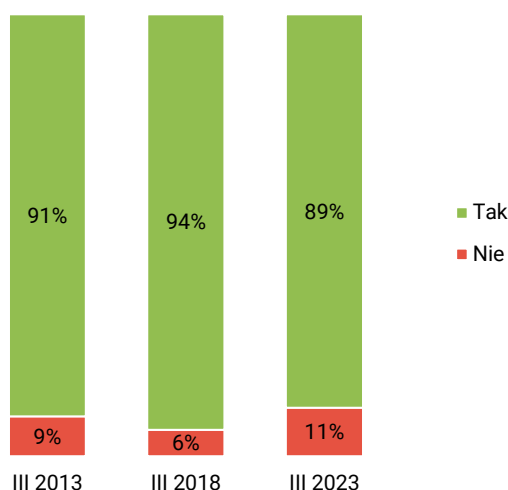
Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Blisko 80 lat temu w getcie warszawskim wybuchło powstanie. W marcowym sondażu CBOS¹ po raz kolejny sprawdziliśmy, co Polacy wiedzą o tym wydarzeniu i jak zapisało się ono w pamięci zbiorowej.

O powstaniu w getcie warszawskim słyszała ogromna większość badanych (89%), natomiast jedna dziewiąta (11%) nie wie o tym wydarzeniu². Obecnie tych, którzy słyszeli o powstaniu, jest nieco mniej niż przed pięcioma laty i niemal tyle samo, ile dekadę wcześniej.

CBOS

RYS. 1. Czy słyszał(a) Pan(i) o powstaniu w getcie warszawskim?

Wiedza o powstaniu w getcie warszawskim jest w największym stopniu związana z poziomem wykształcenia, miejscem zamieszkania i wiekiem badanych. Częściej niż przeciętnie słyszeli o nim mieszkańcy największych aglomeracji, respondenci najlepiej wykształceni, kadra kierownicza

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (395) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 6 do 16 marca 2023 roku na próbie liczącej 993 osoby (w tym: 58,0% metodą CAPI, 24,6% – CATI i 17,4% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Obok deklaracji wskazujących na brak wiedzy o powstaniu w getcie warszawskim (10%), uwzględniono również odmowy odpowiedzi (1%) – łącznie 11%.

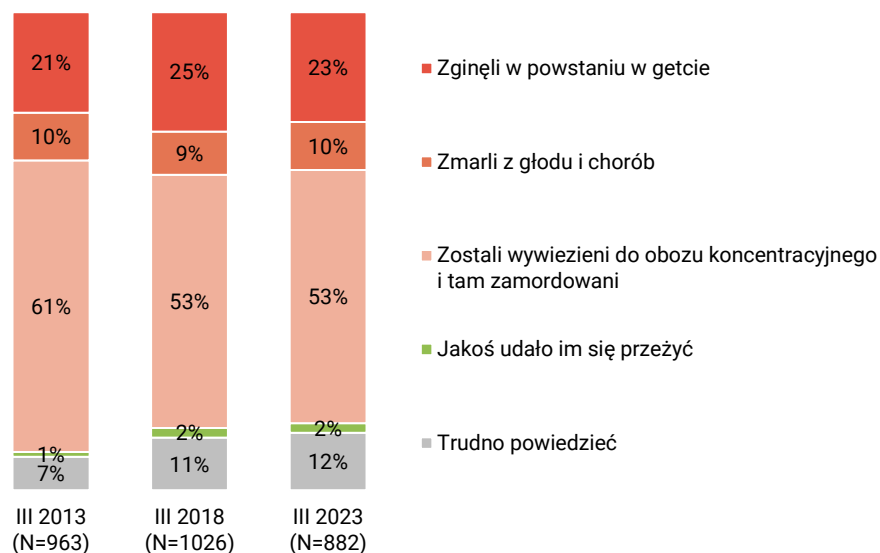
i specjaliści oraz pracownicy administracyjno-biurowi, a ponadto ankietowani mający od 55 do 64 lat. Z kolei do słabiej zorientowanych zaliczają się młodszy ankietowani, w wieku od 25 do 34 lat, mieszkańcy wsi, badani deklarujący wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe, robotnicy, zwłaszcza niewykwalifikowani, pracownicy usług oraz osoby bierne zawodowo zajmujące się domem.

Kolejne pytania zadawano osobom, które słyszały o powstaniu w getcie warszawskim. Podobnie jak pięć i dziesięć lat temu badani na ogół trafnie wskazują, co stało się z przeważającą częścią ludności getta w Warszawie od momentu jego powstania w październiku 1940 roku. Ponad połowa (53%) uważa – co jest zgodne z prawdą – że większość mieszkańców getta została wywieziona do obozu koncentracyjnego i tam zamordowana. Zdaniem niemal jednej czwartej (23%) respondentów, większość populacji getta zginęła w trakcie powstania. Z kolei jedna dziesiąta (10%) jest przekonana, że najwięcej osób zmarło z głodu i chorób. Jeśli wyniki te potraktować jako wskaźnik świadomości historycznej, można powiedzieć, że obecnie jej poziom jest zbliżony do tego sprzed pięciu lat i niższy niż w przeddzień 70 rocznicy wybuchu powstania. Nie tylko więcej osób niż w roku 2013 nie potrafi udzielić odpowiedzi na to pytanie, ale też częściej wskazują one na śmierć warszawskich Żydów w powstaniu w getcie, rzadziej zaś – w obozie zagłady.

CBOS

RYS. 2. Co, według Pana(i) wiedzy, stało się z większością mieszkańców getta warszawskiego?

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE SŁYSZAŁY O POWSTANIU W GETCIE WARSZAWSKIM

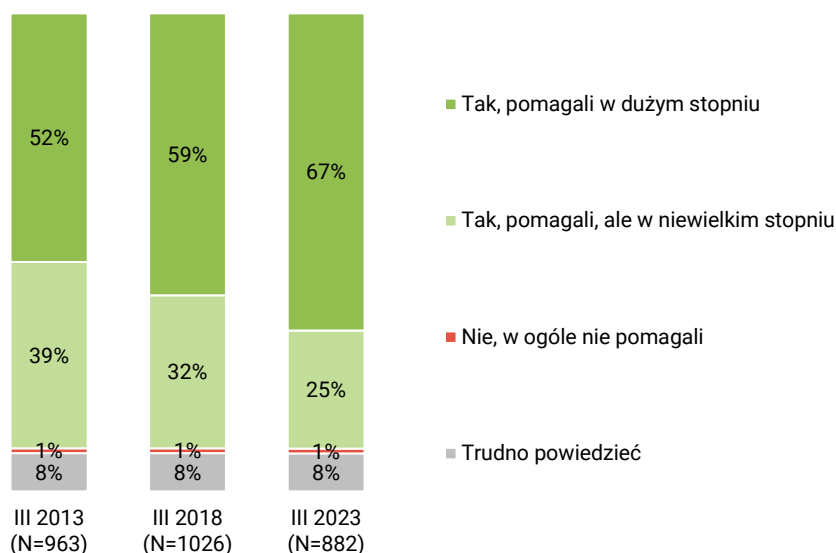

Wiedzę o tym, że większość ludności getta warszawskiego zginęła w obozie zagłady, częściej niż przeciętnie deklarują respondenci mający powyżej 54 lat, mieszkańcy największych miast i badani uzyskujący najwyższe dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym. Najrzadziej zorientowani są w tej kwestii najmłodszy respondenci (mający od 18 do 24 lat).

Armia Krajowa i inne organizacje ruchu oporu udzielały powstańcom pewnego wsparcia, m.in. dostarczały broń i pomagały w wyprowadzaniu ludzi z getta. Dwie trzecie badanych, którzy słyszeli o powstaniu w getcie warszawskim (67%), uważa, że Polacy pomagali Żydom w czasie walk w dużym stopniu, jedna trzecia (32%) twierdzi, że w niewielkim. Marginalne są głosy wskazujące na brak jakiegokolwiek wsparcia (1%). Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat obserwujemy umacnianie się w pamięci zbiorowej przekonania o dużym zaangażowaniu strony polskiej w powstanie w getcie warszawskim (którego rewersem jest słabnące przekonanie o tym, że Polacy pomagali, ale w niewielkim stopniu).

CBOS

RYS. 3. Czy i w jakim stopniu Polacy pomagali Żydom w czasie walk w getcie warszawskim?
ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE SŁYSZAŁY O POWSTANIU W GETCIE WARSZAWSKIM

Przekonanie o stopniu zaangażowania Polaków w pomoc Żydom w trakcie powstania różni się przede wszystkim w zależności od poglądów politycznych respondentów i ich religijności. O dużym wsparciu relatywnie często mówią ankietowani identyfikujący się z prawicą i najbardziej zaangażowani w praktyki religijne, natomiast o niewielkim – badani o poglądach lewicowych, nieuczestniczący w praktykach religijnych.

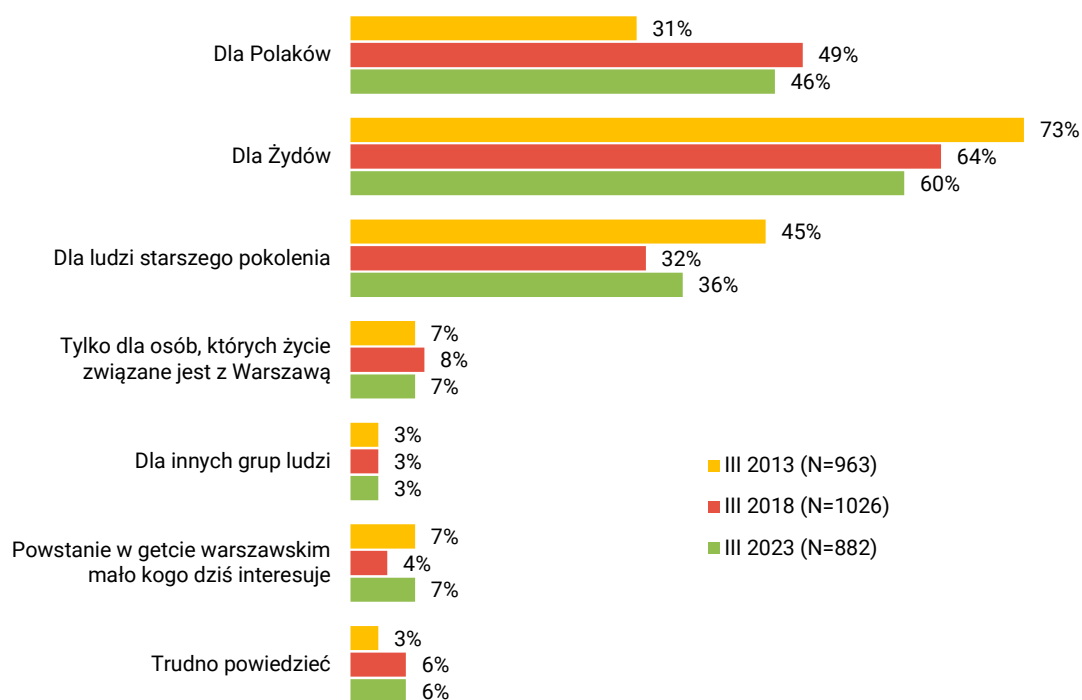
Jakie znaczenie – w wymiarze zbiorowym i indywidualnym – ma dziś to wydarzenie? Sześciu na dziesięciu badanych (60%) twierdzi, że powstanie w getcie warszawskim jest obecnie ważne głównie dla Żydów. Mniej niż połowa (46%) uważa, że ma ono istotne znaczenie przede wszystkim dla Polaków, a ponad jedna trzecia (36%) – że dla ludzi starszego pokolenia. Stosunkowo rzadko (7%) postrzegane jest ono jako wydarzenie ważne obecnie tylko dla osób, których życie związane jest z Warszawą. Siedmiu na stu ankietowanych (7%) uważa, że powstanie w getcie warszawskim mało kogo dziś interesuje. Na przestrzeni dekady słabnie przekonanie, że jest to wydarzenie ważne przede

wszystkim dla Żydów. Ponadto więcej osób niż w 2013 roku postrzega je jako istotne głównie dla Polaków, a mniej – dla starszych pokoleń.

CBOS

RYS. 4. Jak Pan(i) sądzi, dla kogo dzisiaj jest ważne powstanie w getcie warszawskim?

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE SŁYSZAŁY O POWSTANIU W GETCIE WARSZAWSKIM

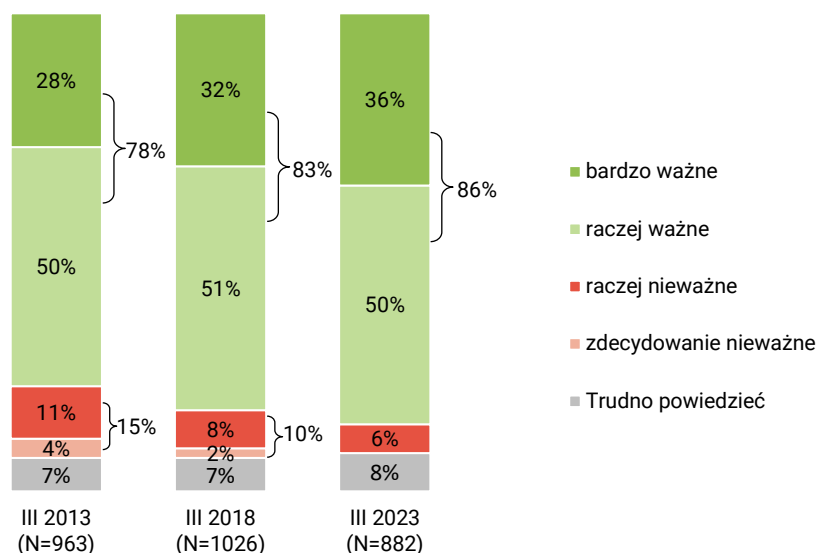
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

To, jak dużą wagę respondenci przypisują pamięci o powstaniu w getcie poszczególnym grupom społecznym, zależy w pewnej mierze od ich poglądów politycznych. Osoby o poglądach prawicowych częściej niż pozostałe uważają powstanie w getcie za wydarzenie ważne dziś przede wszystkim dla Żydów oraz dla Polaków, natomiast znacznie rzadziej niż ankietowani identyfikujący się z lewicą i centrum twierdzą, że jest ono istotne głównie dla ludzi starszego pokolenia lub że w ogóle mało kogo dziś interesuje. Warto dodać, że wśród osób przekonanych, iż Polacy pomagali Żydom w czasie walk w getcie w dużym stopniu, znaczenie powstania dla Polaków akcentowane jest znacznie częściej niż wśród ankietowanych wskazujących, że pomoc ta była znikoma (54% wobec 29%).

Badani, którzy słyszeli o powstaniu w getcie warszawskim, w ogromnej większości (86%) uważają je za wydarzenie ważne dla siebie, w tym więcej niż jedna trzecia spośród nich (36%) uznaje je za bardzo ważne. Dla sześciu na stu respondentów (6%) nie ma ono znaczenia. Od pierwszego pomiaru w 2013 roku ranga powstania w getcie warszawskim w pamięci zbiorowej rośnie – przybywa osób określających je jako wydarzenie ważne dla siebie, w tym także jako bardzo ważne, a ubywa głosów wskazujących, że nie ma ono znaczenia.

RYS. 5. Czy uważa Pan(i) powstanie w getcie warszawskim za wydarzenie dla Pana(i) osobiście:

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE SŁYSZAŁY O POWSTANIU W GETCIE WARSZAWSKIM

Powstanie w getcie warszawskim jako wydarzenie bardzo ważne dla siebie osobiście zauważalnie częściej postrzegają ankietowani z największych miast (co najmniej półmilionowych), szczególnie z Warszawy (70%), a ponadto respondenci mający od 45 do 54 lat. W nieco mniejszym stopniu niż przeciętnie identyfikują się z tym wydarzeniem młodsi respondenci, w wieku od 25 do 34 lat, i mieszkańcy miast liczących od 100 000 do 499 999 ludności.

***

O powstaniu w getcie warszawskim słyszała zdecydowana większość Polaków. Ogromna część z nich deklaruje osobisty stosunek do tego wydarzenia. Wprawdzie nadal jest ono postrzegane jako wydarzenie ważne współcześnie przede wszystkim dla Żydów, jednak na przestrzeni dekady ta opinia słabnie, natomiast obecnie – tak jak pięć lat temu i silniej niż w pierwszym badaniu na ten temat sprzed dziesięciu lat, akcentowane jest jego znaczenie głównie dla Polaków. Koresponduje to z coraz częstszym przekonaniem o bardzo dużym zaangażowaniu strony polskiej w pomoc powstańcom.

Opracował

Michał Feliksiak